

Az 2014
14

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT PEDAQOJİ UNİVERSİTETİ
SUMQAYIT DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

RAFIQ YUSİFOĞLU

MÜASİR ƏDƏBİ PROSES
VƏ ƏDƏBİ TƏNQİD

94364

*Dərs vəsaiti Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Elmi-Metodiki Şurası
"Azərbaycan dili və ədəbiyyatı" bölməsinin 23 mart 2004-cü il tarixli qərarı
(protokol №8) və Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin
26. 03. 2004-cü il tarixli əmri ilə (əmr №247) təsdiq edilmişdir.*

Bakı - 2014

ARXIV

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

olunub ki, babanın "Bu nədir?" sualına təzə dil açan uşaq asanlıqla cavab verə bilər. Poemanın tapmacavari formada qurulması balacaların hadisələrə daha diqqətlə qulaq asmalarını təmin edir. Adlarını çəkdiyimiz əsərlərin qəhrəmanları – Bilal, Səməndər, Mürşüd, Qoşqar, Könül maraqlı bədii obrazlar kimi yadda qalır.

Təbiət gözəlliklərini uşaqlara sevdirmək, ağaclar, quşlar, heyvanlar haqqında poetik bir dillə söhbət açmaq həm balaca oxucuların dünyagörüşlərinin genişlənməsinə, həm də onların estetik zövqlərinin formalaşmasına mühüm köməkdir. Bu baxımdan İlyas Tapdığı "Meşənin mahnısı" poeması diqqəti cəlb edir. Əsərdə meşəni göz bəbəyi kimi qoruyan meşəbəyinin, habelə Azərbaycan təbiətini vurğunluqla tərənnüm edən Səməd Vurğunun maraqlı bədii obrazı yaradılmışdır.

Tofiq Mahmud təbiəti duyan, onu vurğunluqla tərənnüm edən, hər otu, hər çiçəyi xarakterik cizgilər vasitəsi ilə təqdim edən şairlərimizdəndir. Bu baxımdan onun "Meşənin rəngləri" poeması daha çox diqqəti cəlb edir. Bədii sözün qüdrətinə arxalanan şair meşənin müxtəlif, bir-birinə bənzəməyən lövhələrini yaradır. Bu lövhələr tez-tez dəyişdiyindən təsvirlər yorucu təsir bağışlamır. Şair gah yağışlı, gah dumanlı, çisginli, gah günəşli havalarda, gah səhər, gah günorta, gah axşam, gah da gecə vaxtı oxucunu meşəyə qiyabi səyahətə aparır. Ayrı-ayrı, bir-birinə bənzəməyən lövhələr hamısı birlikdə meşəni tam təsəvvür etmək imkanı yaradır.

"Abşeronun sahilləri" poemasında Orxan və Süsənin yaddaqalan bədii obrazı yaradılmışdır. Şair Abşeronun özünəməxsus gözəlliklərinə bu balaca qəhrəmanların gözü ilə baxmağa çalışmış, hadisələrə maraqlı, uşaq xarakterinə uyğun bədii forma tapa bilmişdir.

Teymur Elçinin, Fikrət Sadığın, Hikmət Ziyanın, Məmməd Aslanın, Zəhid Xəlilin, Qəşəm İsabəylinin, Məmməd Nama-

zın, Eldar Baxışın poemalarında folklor motivləri olduqca güclüdür. Yaxşı cəhətdir ki, bu şairlər xalq arasında yayılmış hər hansı nağılı, əfsanəni nəzmə çəkmək yolu ilə getmir, xalq yaradıcılığından yaradıcı şəkildə bəhrələnilir. Onların əsərlərinin süjet və kompozisiyasından, bədii formasından çox ideya-məzmunu, ruhu folklorla yaxındır. Bu şairlərin qələmindən çıxmış poemaların əksəriyyəti xalq yaradıcılığını mükəmməl bilən, uşaq psixologiyasına yaxından bələd olan sənətkar təxəyyülünün məhsuludur.

Teymur Elçinin "Toğrul babanın nağıl ağacı" poeması ayrı-ayrı ibrətamiz nağılların birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Əsərə verilmiş bu obrazlı ad poemanın ideya-məzmununu dərinləndirən kömək edir. Uşaqlar öz kökləri ilə torpağa, xalqın adət-ənənələrinə yaxından bağlanan bir ağacın – Toğrul babanın başına toplanıb onun nağıllarını maraqla dinləyirlər.

Əgər "Kilimçi" nağılında məşhur xalq oyunundan danışılırsa, "Ağ göyərçin" nağılında yoxsul bir ananın balalarına sonsuz məhəbbəti tərənnüm olunur. "Elçi gəldi təpəgöz" nağılında xalq hazırcavablığının şahidi oluruq. "Nar bağı"nda əsrlər boyu xeyirlə şər arasında gedən mübarizə yeni şəkildə öz poetik əksini tapıb.

Nağıl formasında yazılmış əsərləri uşaqlar daha maraqla oxuyurlar. Ancaq babalar heç vaxt nağıl söyləmək xətrinə nağıl danışmayıblar. Nağıllarda həmişə dərin ictimai məna olmuş, xalqın arzu və istəkləri bu və ya digər şəkildə onlarda öz bədii əksini tapmışdır.

T.Elçinin "Səyahət" poeması bütünlükdə şair təxəyyülünün məhsuludur. Əsərin mövzusu keçmişdən deyil, müasir həyatımızdan götürülmüşdür.

Məmməd Aslan uşaqlar üçün yazılmış maraqlı şeirlərin, hekayələrin, poemaların müəllifidir. "Sağalmaz yara" əsərində şair həm mə'nəvi saflığın xəbislik üzərində qələbəsini, həm də anaların balalara sonsuz məhəbbətini əks etdir-